

Posudek oponenta.

Markéta Šetinová Mazáková: *Seznamování přes internet: Dopad online seznamek na hledání partnera*. Disertační práce, FSV UK, 2024. 156 str.

Předkládaná disertační práce se zabývá online seznamováním jako součástí aktuálních partnerských vztahů. Představuje proměnu od tradičního navazování vztahů, které je více v rukou rodičů než samotných aktérů, přes moderní navazování vztahů, při němž je aktivní role obou aktérů klíčová, až k digitálnímu způsobu seznamování prostřednictvím online seznamek. Jedná se o aktuální téma, které má přesahy do sociologie rodiny, sociálně stratifikačního výzkumu a teorie reprodukce sociální stratifikace. Hlavní otázkou práce je, do jaké míry se proměňuje výběrové párování, tedy ustavování partnerských (a v případě, že jsou překlopeny do manželství, tak také manželských) vztahů v situaci, kdy se změnila strukturní podmínky pro toto ustavování. Dochází tedy ke kvalitativní, ale také kvantitativní proměně těchto vztahů? A jaké to má konsekvence pro sociální strukturu a její přetrvávání v čase? Partnerský a manželský vztah totiž není pouze součástí kulturního řešení biologického přetrvávání populace v čase, ale také přetrvávání sociálních, ekonomických a kulturních rozdílů mezi rodinami a domácnostmi. Z tohoto úhlu pohledu se jedná o relevantní sociologickou otázku, která obsahuje vztah mezi změnou strukturních podmínek a následným jednáním (institucí), které tyto podmínky generují.

Práce má kumulativní povahu. V obecné rovině autorka v jednotlivých kapitolách navazuje na české a zahraniční studie výběrového párování, které rozšiřuje o identifikaci vlivu online seznamek na výběrové párování. S výjimkou úvodu a závěru, které vycházejí z časopiseckých textů autorky pro širší veřejnost, se jedná o přetisk pěti odborných článků. V prvních třech textech se autorka věnuje vzorcům výběrového párování a jejich transformaci v době, kdy se seznamování přesunulo na internet. Zabývá se dynamikou výběrového párování s ohledem na věk, a to v českém seznamovacím prostředí. Ve čtvrtém textu se autorka zabývá výběrovým párováním s ohledem na kognici seznamujících se. Poslední text je kvalitativní studie, která analyzuje přístupy mladých lidí k seznamování.

U kumulativních disertací se autoři a autorky obvykle musejí vypořádat s problémem celkové koherence takových prací. V tomto případě jako čtenář musím konstatovat, že koherence práce je poměrně vysoká. Kapitoly (studie) na sebe věcně navazují a práce jako celek drží „pohromadě“. Nicméně při čtení ruší nejednotný věcný, ale také grafický styl jednotlivých kapitol, což je dáno tím, že se jedná o prosté přetisky jednotlivých studií, tak jak byly publikovány v různých časopisech.

Mimo zjištění, které jednotliví kapitoly přinášejí, na práci oceňuji závěr a věcnou diskusi, kterou obsahuje. Autorka si v závěru dala práci s propojkami jednotlivých kapitol, vysvětleními a spojeními jednotlivých zjištění v nich. Přehledně sumarizuje tyto závěry a vyvozuje z nich obecnější závěry. Pokouší se také analytické závěry zasadit do širších teoretických rámců či hypotéz o problematice homogamie, partnerského seznamování a výběrového párování. Reflektuje také omezení a limity výzkumu výběrového párování v online prostředí. Nechybí ani mezinárodní přesah a analytická konfrontace s ním, i když je velmi dílčí. Na základě svých zjištění autorka dochází k závěru, že výběrové párování v online prostoru se nijak významně neliší, na rozdíl od předpokladů, od „standardního“ párování. Znamé sociodemografické charakteristiky (věk, vzdělání, etnicita) v něm hrají přibližně stejnou roli jako v ne-online párování. Tím se potvrzují závěry tradičních výzkumů výběrového párování. „Ač mají uživatelé internetu ničím neomezený přístup k potenciálním partnerům různorodých charakteristik, vybírají mezi nimi ty sobě podobné. Homogamní vzorce, které pozorujeme online i offline, se tedy zřejmě nedají vysvětlit jen strukturálními faktory a příležitostmi k seznámení. Osobní preference jednotlivců pro podobnost je důležitá.“

Otázky k obhajobě:

- Na str. 130 a dále autorka diskutuje koncept „non-reciprocita“ a uchopuje ji jako endogenní sílu. Umím si představit, jak tato síla funguje face-to-face, ale není mi příliš jasné, jak funguje v online prostředí, kdy se lidé neznají. Otázka, která se k tomu váže: proč ti, kteří na začátku procesu preferovali úplně jiného partnera nebo partnerku (vysoce atraktivního/ atraktivní), než s jakým nebo jakou nakonec naváží vztah, s takovým partnerem nebo partnerkou zůstávají, když to nebylo součástí jejich preference? Mohla by to autorka vysvětlit?
- S autorkou lze souhlasit, že analýza online seznamování je „hlubším vhledem do procesu párování“ (str. 129). Jsou pak ale tvrzení, že „online“ páry jsou odlišné od jiných párů korektní, když „jiné“, tedy offline seznámené páry nebyly explicitně analyzovány? Tato konfrontace je součástí úvodu a závěru. Mohla by se autorka zamyslet na referenčním rámcem svých zjištění?
- Na str. 128 autorka tvrdí na základě zahraničních zdrojů, že „míra rozchodů u manželství započatých online je až o 25 % nižší“. To by znamenalo, že online vzniklá manželství by měla mít vyšší míru homogamie (i když z textu není jasné podle jakých znaků), pokud homogamie znamená nižší rozvodovost, jak ukazují jiné studie. Nicméně ihned v dalším

odstavci autorka konstatuje, že výzkum socioložky Potarcy ukazuje, „že rozdíl v podobnosti párů seznámených online a offline je spíše slabý a celospolečensky pravděpodobně bez jakéhokoliv dopadu na nerovnost“. Jak to tedy je? Generují online vztahy nižší rozvodovost a existuje v nich vyšší homogamie (a jaké?) nebo je tomu jinak?

- Na str. 132 autorka tvrdí, že na „seznamkových datech i tradičních datových souborech“ (co znamenají tradiční datové soubory?) pozorujeme vyšší tendence žen k výběrovému párování. Z toho pak autorka vyvozuje, že homogamní věkové preference jsou genderově podmíněné (muži nejsou tak věkově homogamně vyhranění, jak ženy). I když je tento závěr empiricky podložený, nabízí se otázka, do jaké míry se jedná o skutečné partnerské preference, které stojí za výsledným párem. Na seznamkách je přeci okruh potenciálních partnerů a partnerek také omezený, a tedy strukturálně podmíněný. Člověk nevybírá z nepřehledného množství, ale pouze z toho, co je mu k dispozici. Není pak předpoklad, že se jedná o „preference“ bez ohledu na reflexi „prevalence“ partnerů a partnerek na seznamkách do jisté míry zkreslený?

Drobné poznámky:

- Úvod a závěr nejen, že se nesnaží vypořádat s genderem, ale ani jej autorka explicitně nereflektuje. Bez ohledu na muže nebo ženy, všichni pak preferují v celém textu pouze partnery.
- Na str. 127 autorka tvrdí, že „žen je na seznamkách méně než mužů, především v mladších věkových kategoriích“, aby na straně 131 uvedla: „Na většině seznámek včetně té naší je více žen než mužů“.

Jako celek považuji disertační práci Markéty Šetinové Mazákové za zdařilou a **doporučuji ji k obhajobě.**

31. 3. 2024

prof. PhDr. Tomáš Katrňák, Ph.D